

Deset špetek soli. Odpověď Bjornu Lomborgovi

Profesor Bjorn Lomborg vydal tento týden u Cambridge University Press stať Skeptický ekolog. Profesor Lomborg je statistik, politický vědec a dle svého názoru environmentalista.

Knize se před vydáním dostalo široké pozornosti v tisku – půlstránkový článek otiskl Observer, vyžádaný esej vyšel v Economistu a další řada článků autorovi vyšla v listech Guardian, Evening Standard i New York Times.

Profesor Lomborg tvrdí, že „environmentalisté“ jsou zodpovědní za vytvoření široce rozšířené iluze, že životní prostředí na Zemi je ve špatném stavu. Tohoto výsledku dosáhli opakováním série tvrzení, jež Lomborg nazývá „litanií“. Litanii popisuje na straně čtyři:

Populace neustále roste a má stále méně co jíst. Voda a vzduch na planetě jsou čím dál znečištěnější. Dochází k vyhynutí obrovských počtů druhů – likvidujeme jich přes 40.000 ročně. Mizí lesy, kolabují populace ryb a hynou korálové útesy.

Naši Zemi pustošíme, úrodná vrstva půdy mizí, přírodu pokrýváme asfaltem, dochází k ničení divočiny, k decimaci biosféry a lidstvo nakonec v tomto procesu zničí samo sebe. Hroutí se světové ekosystémy. Rychle se přibližujeme k absolutním limitům životaschopnosti, limity růstu již začínají být zjevné.

Opakování této „Litanie“ se spojuje se čtyřmi dalšími faktory a společně vyvolávají „rozpor mezi vnímáním a realitou“. Tyto čtyři faktory jsou následující: jednostranný vědecký výzkum, potřeba environmentálních skupin získat finanční podporu, zaměření médií na špatné zprávy a „chybné vnímání jednotlivců“. Ony čtyři faktory společně s Litaníí vedou k „chybným závěrům“ v rozdělování zdrojů, což nejlépe dokazuje příklad změny klimatu.

Podle profesora Lomborga toto „environmentální přehánění“ vyvolává strach a my jsme pak náchylní věnovat zdroje a pozornost na řešení imaginárních problémů, zatímco ty skutečné (třeba i ne-environmentální) přehlídíme.

Tento stručný text nabízí deset postřehů, „špetek soli“, které mějte na zřeteli, až budete oněch 352 stránek a 2.930 poznámek pod čarou číst.

1. Profesor vytváří Karikaturu

Žádná významná ekologická organizace na světě neodpovídá obrazu, který je nastíněn v Litanii profesora Lomborga. To možná vysvětluje, proč odkazy uvedené na podporu tohoto jeho pohledu pocházejí ze dvou časopisů a od několika autorů sci-fi. Autoři sci-fi a redaktoři časopisů mají samozřejmě právo mít svůj názor a je oprávněné je kritizovat, nicméně těžko mohou být vydáváni za reprezentanty environmentální komunity s desítkami miliónů pracovníků, dobrovolníků a obrovskou armádou informačních výstupů – výstupů, které bylo dobře možné prozkoumat a zjistit, jak dnešní „environmentalisté“ vlastně uvažují. Jako statistik by profesor Lomborg tuto možnost měl.

Vlivná je ovšem v environmentální komunitě myšlenka, že existují limity v takové míře, do jaké lze narušit biologické systémy a přitom dál využívat produkty a služby, jež nabízejí. Existuje rozsáhlá shoda - nejen v environmentální sféře, ale i v rámci vlád a mezivládních organizací – že ekologické základy ekonomiky jsou narušovány na stále větším počtu míst a v míře, která přesahuje možnosti nahradit ztrátu produktivity dodáním fosilních paliv či nefosilních minerálů. Proto se v Riu de Janeiro v roce 1992 dohodlo 124 států na tom, že svět musí přejít k udržitelnému rozvoji.

Je možné, že profesor Lomborg přehání stejně jako mnozí jiní propagandisté kvůli efektu.

Jde o rozšířenou literární techniku, jíž obecně čtenáři velmi dobře rozumí. Ovšem v knize, která se tak agresivně ohání po ostatních, kdo stejnou techniku využívají, je její použití přinejmenším podivné.

2. Úspěšné odstřelení neobsazené pozice

Profesor Lomborg věnuje 13 stran tomu, aby ukázal, že „není energetická krize“. Má pravdu. Skutečně není energetická krize. Není však pravda to, že si to „environmentalisté“ myslí. Aby dokázal své přesvědčení, že energetická krize je součástí Litanie, profesor Lomborg cituje zprávu CNN a časopis s názvem E magazine. Necituje žádnou ekologickou organizaci ani žádnou přední osobnost z environmentální sféry, která by zastupovala přesvědčení o krizi energetických zdrojů, a to z prostého důvodu – žádná neexistuje. Profesor Lomborg podnikl mocný útok na pozici, kterou žádná seriózní osobnost z environmentálního světa nezastává. Úspěch je zaručen, co je však Lomborgovým záměrem, zůstává záhadou.

Na začátku sedmdesátých let bylo období, kdy mnozí environmentalisté byli o krizi energetických zdrojů přesvědčeni, ale nebyli sami. Každá vláda, podnik či mediální subjekt na světě se tehdy obával, že nám brzo dojde ropa. Ve skutečnosti to byli přední ekologičtí myslitelé, kteří s tím polemizovali a přesvědčivě argumentovali v tom smyslu, že máme veškeré energetické zdroje, které kdy můžeme potřebovat, jen nevyužíváme správné technologie k jejich přeměně na služby užitečné lidem. Poprvé bylo toto téma otevřeno Amory Lovinsem v jeho knize „Jemné cesty energie“, která vyšla, když bylo profesoru Lomborgovi 11 let. V té době se zde navrhovalo, že zvyšování efektivity při využití energie spolu s technologickými změnami by mohly snížit globální poptávku po fosilních palivech daleko pod tehdy předpovídanou úroveň. Celosvětová poptávka po energii dosáhla jeho úrovně „jemné cesty“ až v roce 2000.

Jedinými osobami, které v poslední době silně zastávaly názor, že existuje jakákoliv energetická krize, byli prezident a viceprezident Spojených států a jejich spojenci. Průzkumy veřejného mínění ukazují, že svoje americké spoluobčany se jim o tom zatím přesvědčit nepodařilo. Současné údaje o pohybech klíčových cen dokazují, že obyvatelé Spojených států mají pravdu.

3. Opětovné skolení mrtvého draka!

Environmentalisté nevěří, že „dochází přírodní zdroje“. Za posledních dvacet let si nevybavují žádné takové neopodstatněné tvrzení ze strany předních ekologických organizací ani jednotlivě, ani kolektivně, ani v žádné vlivné environmentální publikaci či časopisu. Římský klub to tvrdil v roce 1972 a několik let tomu byla opravdu věnována značná pozornost. Avšak i oni svůj postoj začali v roce 1974 měnit. Paul Ehrlich tehdy uzavřel a prohrál svoji slavnou sázku s Julianem Simonem. Je z toho vidět, že zatímco Ehrlich věděl o ekologii mnoho, jeho znalosti ekonomie byly poněkud menší, což je nedostatek, který má společný s většinou lidské populace. Je těžko pochopitelné, k čemu je v roce 2001 opětovné křížení dávno mrtvého argumentu jen proto, aby mohl být znovu poražen.

Běžnou chybou, kterou environmentalisté často dělají, je sklon v argumentaci příliš rychle přecházet od jednotlivého k obecnému. Pokud je v současné diskuzi o tématech životního prostředí a zdrojů vůbec nějaká starost o to, že něco „dojde“, týká se to biologických, nikoli nerostných zdrojů. Pojem „přírodní zdroje“ samozřejmě zahrnuje obé. Z autorova prohlášení, že „energie a další přírodní zdroje jsou hojnější“, i z dalších důkazů, jež ve své knize cituje, však jasně vyplývá, že má na mysli zdroje nerostné.

Kdyby byl profesor Lomborg přírodní vědec, chápal by, že tvrdit i o těchto zdrojích, že

jsou hojnější, je buď neznalost, nebo nedbalé přehánění, neboť má ve skutečnosti na mysli to, že se zlepšily naše znalosti o jejich dostupnosti v zemské kůře a naše technická schopnost se k nim dostat. Není konzistentní obviňovat jiné z nedostatku přesnosti a pak být tak velmi tolerantní ohledně zákonů o zachování hmoty a energie.

4. *To že řekl?*

Profesor Lomborg zaměřuje svou nejostřejší kritiku na publikace Worldwatch institutu, zejména na názory jeho bývalého předsedy Lestera Browna. Browna spolu s Paulem Ehrlichem, ekologem ze Stanfordské univerzity, považuje za nejvyšší kněží kultu environmentální zkázy. Jsou to oni, kdo „nám tvrdí, že produkce potravin jde ke dnu“. Profesor Ehrlich ve své knize „Populační bomba“ vydané před 23 lety předpověděl, že „v průběhu sedmdesátých let svět zažije hladomor katastrofálních rozměrů – stovky milionů lidí zemřou hladu“. Až příliš často jsme byli z pohodlí svých obývacích svědky toho, že měl pravdu. Lidé hladověli, ačkoli je zřejmě obtížné poskytnout přesné údaje o tom, kolik milionů lidí zemřelo hladu a na nemoci způsobené hladem, neboť vést o tom záznamy v té době jistě nebylo prioritou. Nicméně si nejsem vědom, a ani profesor Lomborg necituje žádný jiný případ, kde by Ehrlich činil tuto předpověď.

Lester Brown napsal v roce 1965, že „problém s potravinami, jenž se objevuje v méně rozvinutých oblastech, se může stát jedním z nejhůře řešitelných problémů, které lidi v nejbližší několika desetiletích čekají“. To je opravdu tvrzení, které v následujících letech neustále předkládal. V roce 1974 přislíbil Henry Kissinger na Světové potravinové konferenci, že do roku 1984 nebude nikdo usínat hladový. V roce 1996 se vlády na Světovém potravinovém summitu v Římě dohodly na snížení tohoto cíle na polovinu a zdvojnásobily dobu potřebnou na jeho dosažení. O tři roky později se shodly na tom, že ani této mety pravděpodobně nelze dosáhnout.

Profesor Lomborg správně upozorňuje na to, že produkce potravin se obrovsky zvýšila a snížilo se množství lidí, kteří hladovějí, nicméně absolutní počet hladovějících se kvůli neustálému populačnímu růstu nezměnil. Brown v podstatě tvrdí, že se objevuje čím dál více známek toho, že svět v budoucnu nemusí být schopen takovou rychlost růstu produkce potravin udržet. Lomborgův argument, že Brown vychází pouze z krátkodobých trendů, je v této souvislosti irelevantní. Podstatné je, zda dlouhodobý trend, kterému Brown často věnuje pozornost, bude pokračovat či nikoli. Brown a Lomborg tu nejsou ve shodě, jde ovšem o legitimní rozdílnost v interpretaci faktů, nikoli o konspiraci k něčemu oklamání. V každém případě většina klíčových údajových setů, jež Brown využívá, pokrývá období čtyř desetiletí, a vyvstává zde zajímavá otázka, kdy přesně se krátkodobé trendy stávají trendy dlouhodobými. Představa, že existuje něco jako skutečná světová cena obilí, která by vyjadřovala podstatnou informaci o dostupnosti dodávek potravin pro ty, kdo je potřebují, na trhu tak pokřiveném, jako je trh s potravinami, je jednoduše naivní. A navíc, jak již bylo mnohokrát řečeno, většina lidí nehladoví proto, že by nebylo jídlo, ale proto, že nemají peníze.

5. *Simon říká...*

Záliba profesora Lomborga střílet ostré statistické šípy na špatné terče je nejmórazněji vidět v jeho kapitole o odpadech. Nebudete-li dost pozorní, mohla by vám tato diskuze o jednom z nejvíce zkoumaných ekologických témat uniknout – zabírá celé tři a půl strany, přesně jedno procento knihy. Nicméně mnohé odhaluje –spíše však o Lomborgovi než o životním prostředí. Jeho nezáměr o toto téma vychází zejména z údajů jeho učitele Juliana Simona a ukazuje na nich, že produkce odpadů ve Spojených státech vzrostla za poslední čtyři desetiletí pouze o 45 procent, a protože populace USA se rovněž zvýšila,

odpovídá to pouze 13 procentnímu nárůstu na hlavu – takže si nemusíme dělat starosti, kam s nimi.

Řadou oslňujících výpočtů pak profesor Lomborg pokračuje a ukazuje, že veškerý komunální odpad Ameriky za celé 21. století by se vešel na plochu čtverce se stranou dlouhou 28 km a o výšce 30 m. Jsme informováni, že to představuje pouze 26 procent území okresu Woodward v Oklahomě, méně než půl procenta rozlohy státu Oklahoma a pouhých 0,009 procent rozlohy „celé pevniny USA“. Okres Woodward je možná tím nejvhodnějším umístěním pro skládku celých Spojených států, ačkoli logistické potíže vzbuzují obavy – nu což?

Lomborg opomíjí zmínku o toxických či nebezpečných odpadech, neříká nic ani o odpadech průmyslových nebo velkých objemech odpadů z důlního průmyslu.

Radioaktivní ani zemědělské odpady taky nebyly zmíněny. Zbytek světa taky nevypadá, že by měl vůbec nějaký problém s odpadovou problematikou, alespoň podle pozornosti, jaká je mu věnována. Environmentální kritika politiky nakládání s odpady se věnuje zejména plýtvání zdroji, jež vedou k produkci velkých objemů komunálního odpadu, a povaze mnohých z našich průmyslových odpadů a jejich vlivu na životní prostředí, v případě radioaktivního odpadu i na lidské zdraví na tisíciletí dopředu.

Najít místo k ukládání odpadu je druhotné téma – o ně se dosud zajímali zejména komunální politici. To možná vysvětluje, proč si profesor Lomborg jako environmentální autority, jejichž citace mají ukázat existenci strachu z nedostatku prostoru, vybral dva autory sci-fi a a nahodilou zmínku učiněnou Al Gorem, dalším favoritem v Lomborgově zelené démonologii.

6. „Ať tedy jedí koláče“

Profesor Lomborg ve své stati v *Economistu* směle oznamuje, že i „znečištění se přehání“. Jeho argumentace ohledně znečištění se ovšem proviňuje stejným způsobem, jaký on sám ostře kritizuje na straně environmentalistů. Má pravdu, když zmiňuje, že kvalita ovzduší v Londýně se výrazně zlepšila – což vskutku není žádným tajemstvím – ovšem známe-li z jiných míst jeho názor na obtíže modelování atmosférické dynamiky, lze si jen těžko představit, jak mohl tak sebejistě dojít k závěru, že je londýnské ovzduší nejlepší od roku 1585, na základě jednoho modelu. Jeho ostatní argumentace vychází zejména ze zkušeností ze Spojených států, zaměřuje se na omezenou škálu škodlivin a obsahuje i toto nezvyklé a nepodložené tvrzení: „Samozřejmě existují mnohé jiné látky, jež bychom mohli též zkoumat, jako jsou těžké organické látky (VOCs), dioxiny a těžké kovy, avšak zaprvé je k nim k dispozici daleko méně údajů, a zadruhé pravděpodobně představují pro lidi daleko menší nebezpečí“.

Nikdo nepopírá, že emise oxidu siřičitého a některých dalších škodlivin za poslední roky v rozvinutých zemích poklesly. Ale jak se jasně ukázalo v současné diskuzi v USA, i při tomto poklesu zůstávají stále mnohá města a desítky milionů lidí vystaveno kvalitě ovzduší, jež nespĺňuje zákonem stanovené limity, zejména s ohledem na pevné částice a aromatické hydrovodyky. Tento obrázek se opakuje i v Evropě, kde „hodnoty jednoho či více druhů škodlivin v ovzduší překračují normy WHO v 70 až 80 procentech ze 105 měst s populací větší než 500.000 obyvatel“. Tento vývoj by navíc nenastal bez soustavné intenzivní snahy environmentalistů, na které Lomborg útočí.

Znečištění ovzduší v ostatních částech světa, kde žijí dvě třetiny lidstva, není podle názoru profesora Lomborga třeba brát v úvahu, protože tam automaticky ustane v momentě, kdy zbohatnou. Zde dochází k záměně příčiny a důsledku, chybě, která se u statistika neočekává. Zatímco lze pozorovat, že bohatství států a stav jejich životního prostředí spolu do jisté míry souvisejí, vztah mezi nimi je složitý a vůbec ne plně pochopený. Abychom toto poněkud jalové tvrzení uvedli do souvislostí, zamysleme se nad následující poznámkou ohledně asijsko-tichomořského regionu: „Ekologická

devastace této oblasti je všudypřítomná, nepolevuje, ale zrychluje se. Ohroženo je zdraví lidí i jejich živobytí, stejně jako přežití druhů a funkcí ekosystémů, jež jsou základem pro dlouhodobý ekonomický rozvoj. Ekonomický vývoj a redukce chudoby jsou ekologickými problémy stále více omezovány, a mluvíme zde i o devastaci lesů a lovišť ryb, nedostatku pitné vody a špatném lidském zdraví jako důsledku znečištění ovzduší a vody.“

Tento nezodpovědný, ekologicky přehnaný úsudek byl učiněn Asijskou rozvojovou bankou, a byl publikován letos, nikoli před třiceti lety. Tato argumentace stojí na tom, že obyvatelé asijsko-tichomořské oblasti nebudou nikdy „dost bohatí“ na to, aby se jejich znečištění snížilo dle nekonečného optimismu profesora Lomborga. Alternativou k apokalyptické škole environmentalismu by pak mohl být přístup Marie Antoinetty.*

** Titulek kapitoly odkazuje na údajnou reakci francouzské královny na nepokoje chudiny, „Když nemají chleba, ať tedy jedí koláče“. Pozn. překl.*

7. Lži, zatracený lži a statistika *

** Příklad o třech druhích lží, zpopularizovaný mj. Markem Twainem. Pozn. překl.*

Lesy jsou další oblastí, kde se profesor Lomborg nebojí ohánět svým mohutným statistickým mečem. Jeho sebevědomí pramení částečně z přesvědčení o správnosti „oficiálních zdrojů“. Jak zmiňuje, „podstatnou věcí je, že o důvěryhodnosti mých zdrojů není žádných pochyb. Z tohoto důvodu.... většina této statistiky pochází z oficiálních zdrojů, jež jsou obecně uznávány většinou účastníků environmentální diskuze“. Poté, co jsme viděli nehorázné snahy řady britských vlád zmasírovat údaje o nezaměstnanosti tím, že změni podklady, z nichž se vypočítávají, bude nám jistě odpuštěno, když ohledně této důvěry zůstaneme skeptičtí. Navíc není žádným tajemstvím, že většina mezinárodních agentur jednoduše zpracovává údaje, jež jim národní vlády poskytnou, bez jakéhokoli práva, neřkuli způsobilosti je zpochybnovat. Teprve v úplně nedávné době, kdy lze využít možnosti satelitního monitorování, začalo být možné některé geografické údaje nezávisle ověřovat.

Z tohoto důvodu je velmi těžké porovnat starší odhady plochy lesů, kde je vysoký stupeň nespolehlivosti, s mnohem spolehlivějšími současnými výpočty. Zvýšená kvalita údajů je vítaná a nedává žádné opodstatnění Lomborgovu obvinění, že někteří nebo možná většina environmentalistů veřejnost záměrně klame. Prostě i v případě, že je k dispozici lepší soubor geografických údajů, zůstává i nadále otevřen obrovský prostor, v němž mohou existovat legitimní rozdíly v jejich vyhodnocování.

Jeden z chronicky známých důvodů, proč je výpočet plochy tropických lesů tak obtížný, je velmi široká škála různých druhů lesů, jež se řadí mezi lesy „tropické“, a u těch, kdo se klasifikací zabývají, nepanuje shoda o tom, které lesy se sem mají zahrnout a které ne. Navíc není žádná schválená definice, co se považuje za „úbytek“, ačkoli i na toto téma opět probíhá velmi živá technická diskuze. Za těchto okolností nelze přikládat přílišnou důležitost sporu o rozdíl v odhadu plochy lesů v hodnotě 1,95 procenta, poněvadž celá diskuze pravděpodobně spadá do současného rozmezí tolerance chyby.

Dále je debata o ploše lesů daleko méně důležitá než debata o jejich kvalitě. Nahradíme-li lesy v Borneu plantážemi olejových palem, nedojde k žádnému hrubému úbytku plochy lesů, ovšem to, co zde bude, už nebude tím, co dřív, ať už z pohledu biodiverzity, nebo lidí, jejichž živobytí na lesním prostředí závisí.

8. „Motýlům, molům neubliž...“

Jedním z emotivnějších témat environmentální diskuze je mizení druhů, jež kolem nás probíhá. Nástup televize možná víc než cokoli jiného vyvolal široké povědomí a starost o

osud takzvaných charismatických druhů, jako jsou tygři, pandy a velryby. Ne že by zájem o osud dalších tvorů byl novým jevem. Literárně byl tento zájem působivě zachycen v básni Williama Blakea „Prorockví nevinnosti“, z níž byl citován verš v názvu této kapitoly. Vědecká diskuze o biodiverzitě se nicméně věnuje poněkud prozaičtějším a méně známým druhům, třeba hmyzu či obojživelníkům.

O tom, kolik druhů vlastně existuje, není ve vědecké diskuzi naprosto jasno, stejně jako není jasné, jakou rychlostí druhy mizí. Odhady se velmi různí. Profesor Lomborg je obzvlášť ostře kritický vůči odhadu hovořícím o úbytku 40.000 druhů ročně, který učinil Norman Myers v knize vydané před 22 lety. Jiné odhady byly ovšem ještě vyšší. E. O. Wilson, považovaný mnohými za jednoho z myšlenkových zakladatelů moderní ekologické vědy, odhadoval, že by mohlo jít o 27.000 až 100.000 druhů ročně. Paul Ehrlich, jehož profesním oborem je ekologie, odhadoval roční úbytek až na 250.000 druhů.

Matematické modelování dynamiky druhů je, mírně řečeno, primitivní. Z velké míry je tomu tak proto, že – ač si profesor Lomborg myslí opak – pro obrovskou spoustu problémů se nepodařilo získat velké částky ani ze soukromých, ani z veřejných výzkumných fondů. Mezi nejdůležitějšími z nich jsou přesně ty, které se zabývají výzkumem kvality a životaschopnosti ekosystémů, výzkumem, jenž by umožňoval spolehlivější odhady ekologických dopadů lidské činnosti. Politika biodiverzity by rozhodně byla postavena na solidnějších základech, kdybychom znali více než nyní. Nicméně pokud to nejlepší nemáme k dispozici, musíme dělat to nejlepší, co umíme. Za těchto okolností má profesor Lomborg to nejlepší oprávnění si vybrat, že bude věřit práci některých méně známých ekologů, jejichž odhady o rychlosti hynutí druhů jsou daleko nižší. K čemu oprávnění nemá, v knize oddělující pravdu od mýtu, je zdržet se vysvětlení, z jakého důvodu jsou podle jeho názoru tyto odhady lepší, kromě toho, že jsou pozdější, a co je pro něj možná důležitější – nižší.

9. Super názory

Co se týče klimatické změny, argumentuje profesor Lomborg mimo hranice svých odborných kompetencí, i když zvýšil počet stran věnovaných tomuto tématu z původních 33 v dánském originálu na současných 66. Z těchto 66 stran jsou téměř dvě třetiny věnovány rozsáhlému opakování na téma všeobecně známých vědeckých obtíží při předpovídání klimatu v budoucnu a možných vlivů klimatické změny na životní prostředí lidí. Nicméně vědci zapojení v aktivitách Mezivládního panelu pro klimatickou změnu (Intergovernmental Panel on Climate Change, IPCC) se nikdy nesnažili popřít skutečnost, že pro mnohá z nejpálčivějších témat existují jen nejasné odpovědi.

I to je normální součást lidské zkušenosti, jedna z těch, se kterou jsme zvyklí se nějak vyrovnat. Neodkládáme důležitá ekonomická rozhodnutí jen proto, že se ekonomové neshodli a že ekonomické modely dávají nejisté výsledky. V těchto případech musí někdo věc posoudit, a demokracie je proces, v němž vybíráme, kdo to má být. Jak poznamenal Winston Churchill, ke spolehlivé metodě to má daleko, je jen lepší než všechny ostatní. Lomborgův popis vědy ukazuje jasným a srozumitelným způsobem všechny body, v nichž se jeho úsudek liší od většiny klimatických odborníků aktivních v IPCC. Na svůj názor má právo. My máme právo se zajímat o jeho oprávněnost.

Tématem, kde nemá tak pevnou půdu pod nohama, je jeho tvrzení, že „ekonomické analýzy jasně ukazují, že zásadně snížit emise oxidů uhlíku bude daleko dražší, než zaplatit náklady adaptace na vyšší teploty“. Stav znalostí o vlivu klimatické změny, jak už bylo zmíněno mnohými kritiky IPCC, je v současnosti tak nízký, že nikdo nemá možnost udělat podložený odhad nákladů – ani nákladů způsobených rostoucími teplotami, ani nákladů na adaptační opatření vyvolaná jejich zvyšováním. Kalkulace skutečných cen věcí v minulosti je velmi složitá, jak uvedl William Nord ve známém článku v Economistu.

Podobná kalkulace pro budoucnost je ještě složitější.

Navíc celá oblast ekonomického modelování je zatím tak málo vyspělá, že jsou tyto odhady jako vodítko pro veřejnou politiku relativně bezcenné. Institut pro světové zdroje (World Resource Institute) například zjistil, že různí tvůrci modelů, kteří vycházeli z různých předpokladů, odhadli vliv nastupující klimatické změny na ekonomiku USA v rozmezí od +3% až po -7% HDP. Tím, že je tak důkladně doložená složitost klimatických modelů, se často se přehlíží, že jsou stále Rolls-Roycem ve srovnání s modely ekonomickými. Zajímavé je, že celá Lomborgova ekonomická argumentace do značné míry vychází z výsledků ekonomického modelu zpracovaného tím stejným Williamem Nordhausem, jenž upozornil na to, jak obtížné je počítat náklady vzniklé v minulosti. Jeho práci se dostalo v technické literatuře rozsáhlé kritiky za přeceňování nákladů a přehlížení prospěšných věcí, které reakce na klimatickou změnu přináší – něco, co Lomborg nezmínuje – a na což byl profesor Lomborg upozorněn před nějakým časem svými dánskými kolegy. Je nekonzistentní podrobovat jednu část argumentace testu intelektuální přisnosti, druhou však nikoli.

Nejvíce nehorázným prvkem Lomborgovy argumentace o změně klimatu je předpoklad, že svět stojí před volbou, zda dávat peníze na zmírňování klimatické změny, nebo na zajištění všeobecného přístupu k pitné vodě a kanalizace. Musíme a můžeme udělat obojí, a to je skutečně také pozice, na níž nyní světová environmentální komunita stojí. Taková umělá volba je možná jedině v akademické věži ze slonoviny, kde se ideje dají upravovat tak, aby pasovaly k předsudkům jejích obyvatel, ve skutečném světě však tato volba není ve hře.

10. První hozený kámen?

Paradox Lomborgovy knihy je v tom, že zatímco se zasazuje o racionálnější diskuzi o životním prostředí, autor se sám dopouští všech přečinů, z nichž obviňuje environmentalisty. Pro dosažení požadovaného efektu přehánění, nahrazuje váhu argumentů přesvědčivými tvrzeními, někdy na základě jednotlivých případů nepodložené generalizuje, předkládá nesprávné volby a je poněkud selektivní v užití důkazů a citací. To jsou známé rysy všech polemik – v akademickém prostředí jsou však nepřijatelné. Co je však na knize nejméně poctivé, je její příslib, že vám sdělí skutečnou pravdu o stavu světa – to, že se staví být vědeckou. Kdyby to bylo předloženo přímo jako otevřené vyjádření autorových názorů – o což skutečně jde – byla by daleko cennějším příspěvkem. V environmentální komunitě bezpochyby existuje přespřílišná početnost až samolibost. Nesouhlas a diskuze jsou esenciálním rysem demokracie, která by bez nich chřadla. Ideje, které nikdo nezpochybní, ztratí energii i důležitost.

Je nepochybně pravda, že ve společnosti celkově je velký rozpor mezi vnímáním a skutečností. Nejde o nový ani dříve nepovšimnutý jev, stejně jako není omezen na životní prostředí. Často vede k značnému plýtvání finančními prostředky, ve srovnání s určitým ideálním optimem. Tento problém, a mnohé další, by šly vyřešit, pokud bychom nejdříve našli způsob, jak vynalézt lepší lidi, a pak je přesvědčit, aby svoje chování přizpůsobili pravidlům ekonomické uvážlivosti. Bohužel zde však vezíme s lidmi takovými, jací jsou, a s nimi musíme vydržet.

Je též pravda, že někteří environmentalisté využívají, někdy agresivně, rozporu mezi vnímáním a realitou a hrají na strunu lidských strachů, aby získali titulky ve zprávách a finance. Činí-li tak, následují v první řadě příklad a používají techniky vyvinuté v obchodní sféře a těmi, kdo se snaží uplatnit ve světě politiky - kdy jste naposledy viděli tygra, jak leze z benzínové nádrže, nebo jak velký byl Kennedyho slavný „nedostatek střel“?

Bylo by lepší, kdybychom žili ve světě, kde by měla sféra veřejné diskuze racionálnější a uvážlivější rysy. Kdyby byla kniha profesora Lomborga příspěvkem k budování takového světa, nebylo by se s ním o čem přít.

Myšlenka, že environmentální komunita spolupracuje v jakési skryté konspiraci s masmédií, aby svedla lidi k přesvědčení, že je životní prostředí v daleko horším stavu, než v jakém skutečně je, není přesvědčivá. Litanie opravdu existuje, a je to litanie o neštěstí. Píše se v ní o DDT, katastrofě v Bhópálu, obří ropné skvrně Torrey Canyonu, thalidomidu, freonech, chemické havárii v Sevesu, explozi ve Flixborough, minamata syndromu, ropné skvrně Exxon Valdez, toxickém odpadu v Love Canalu, o Černobylu. To nejsou slova, která by napsali lidé, ale události, jež se staly. Tyto a mnohé další události se dostaly do centra pozornosti lidí z nedbalosti či hlouposti podniků a vlád, nikoli environmentalistů. Za třicet let, co jsem environmentalistou, jsem ke své lítosti nikdy neměl na veřejné mínění tak velký vliv. Novináři, environmentalisté, ale i profesori tráví více času jízdou na vlnách než jejich vytvářením.